

mivši nove osobine, uvelike razlikuju od izvornih značenja. Riječ je o guruu, meditaciji i jogi, kojima se bave podpoglavlja *Guru i meditacija*, odnosno *Joga između tradicije i modernosti*. Od Svamija Vivekanande preko Ramaṇe Maharsija i Sai Babe do Maharsija Maheša Yogīja, od Patañjalija do K. B. S. Īyengara, u ovom je poglavlju Milica Bakić-Hayden iznijela kritički pregled širenja navedenih fenomena iz Indije.

Knjigu *Hinduizam: Mnogo buke oko Tog Jednog* autorica završava emotivnim pogovorom *Lični osvrt na susret s Indijom ili putopis sećanja*, u kojem govori o svojoj ljubavi prema Indiji te donosi ulomke iz vlastitoga dnevnika koji prati njezin prvi boravak u Indiji u razdoblju od svibnja 1978. do kolovoza 1979. godine. Ovaj završni subjektivni dio jako dobro funkcionira u kontekstu cijele knjige jer daje dodatan uvid u Indiju i u skladu je sa željom Milice Bakić-Hayden, istaknutoj u predgovoru, da s čitateljima podijeli svoja znanja i iskustva višedesetljetnoga bavljenja Indijom. S druge strane, takav pristup ide u prilog pristupu proučavanja Drugoga koji autorica zastupa u uvodu.

Milica Bakić-Hayden u knjizi *Hinduizam: Mnogo buke oko Tog Jednog* sustavno je i metodično dala sažetu sliku hinduizma i Indije. Za one koji o obradenim temama već nešto znaju, knjiga će pružiti nov uvid u obradene teme, a može poslužiti i kao određena vrsta podsjetnika. Veću korist svakako imaju oni koji će se preko ove knjige prvi put susresti s kompleksnom temom hinduizma – njima je autorica uspješno uklonila nepotrebnu buku vezanu uz ovaj indijski religijski, filozofski i društveni sustav i omogućila im da, ako to žele, ova knjiga bude početak njihova proučavanja hinduizma i indijske kulture.

Vesna Ratković

Pierre Bourdieu, *Politička ontologija Martina Heideggera*. Zagreb: TIM press, 2022.

Iako je francuski izvornik objavljen 1988. godine, prijevod knjige Pierrea Bourdieua *Politička ontologija Martina Heideggera*, koji je načinio Rade Kalanj u nakladi TIM pressa, važan je doprinos “razrokom” raspravama koje se još uvijek vode između onih koji smatraju da Heideggerovu filozofiju treba odvojiti od njegova angažmana s nacionalsocijalizmom i onih koji smatraju da je takvo razdvajanje nemoguće. Bourdieu polju tih rasprava pristupa iz trećega aspekta tzv. “razroke misli”, zagovarajući napuštanje opreke između političkoga i filozofskoga čitanja Heideggerovih spisa koje karakterizira dvoznačnost (str. 11). Heideggerov rektorski govor *Sa mopotvrđivanje njemačkoga univerziteta* održan 27. svibnja 1933. godine, a koji kritičari uzimaju kao neoboriv dokaz njegovu nacističkomu nagnuću, u cijelosti je dvoznačan jer egzistencijalne i političke kategorije podređuje povijesnom trenutku (str. 13-14). Stoga se prema Bourdieuu ključ razumijevanja Heideggera krije u dvoznačnosti koja obilježava njegovu misao, tj. na koji način političkom stajalištu Heidegger istodobno daje filozofski izraz (str. 14).

Pristupajući predmetu kroz optiku vlastitoga teorijskoga aparata polja i habitusa, Bourdieu pokazuje kako se Heideggera ne može jednoznačno svrstati među nacističke ideologe, nego da je posrijedi riječ o ideji konzervativne revolucije koja je niknula na sjecištima filozofskoga i političkoga polja tadašnje Njemačke i sjecištima Heideggerova habitusa, podrijetlom iz sitne seoske buržoazije, koji o politici može misliti jedino kroz ontološke pojmove i Ernsta Cassirera, arhetipskog predstavnika visoke buržoazije, koju je Heidegger prezirao (str. 62-65). Kontekstualizira-

jući uopće Heideggerovu filozofiju kao iskaz određenoga povijesnoga vremena, Bourdieu ističe svekoliku krizu u Njemačkoj (koju je Heidegger neprestano promišljao i izražavao), a koja se osim kroz ekonomske i političke događaje (inflacija 1919.-1924., zatim kratko razdoblje prosperiteta i opsjednutosti tehnologijom, gospodarska depresija 1929. godine) očitovala i kroz specifičnu krizu sveučilišta (priljev studenata, neizvjesnost zaposlenja, pojava sveučilišnoga proletarijata, itd.). Uz to podbačaji i manjkavosti liberalizma i socijalizma bili su dodatnim stimulansom dvostrukim distanciranjem i iznalaženjem “trećega puta”, tzv. konzervativne revolucije (str. 17-43).

Bourdieu detaljno pokazuje kako je povijesni prostor filozofskoga polja, u trenutku u kojem Heidegger u njega ulazi, obilježen neokantovskim raspravama koje su se razvile u dva pravca: tzv. jugozapadna tradicija kojoj je Heidegger kasnije pripadao (ta tradicija naglašavala je afektivne momente kod Kanta i kulturu) i marburška škola (Cassirer) koja rastvara filozofiju u psihologizam i epistemologiju. Ulazak u filozofsko polje u takvom trenutku značio je pronaći odgovor na pitanje kako prevladati filozofiju transcendentalne svijesti, a da se ne zapadne u psihologizam ili historicism. Heideggerov odgovor je, i u tom je posebnost njegove filozofije, u pokušaju uspostavljanja nove pozicije (“trećega puta”) spram koje bi se ostale morale redefinirati. Heideggeru to uspijeva kroz vraćanje tematike i načina izraza

koji su bili odbačeni na rubove sveučilišno-filozofskoga polja (str. 58-89).

U poglavlju *Cenzura i uobličavanje* Bourdieu se detaljnije bavi Heideggerovim uobličavanjem riječi, kojim on preuzima pojmove iz svakidašnjega govora mijenjajući njihovo značenje i nudeći filološko i polifonično čitanje (str. 94-98). Bourdieu izričito naglašava kako Heidegger ima istančan smisao za filozofsku razliku da bi se u njegovim (filozofskim) spisima mogle pronaći naivne političke teze, te da je u njima pregršt dokaza kojima se on ograđuje od najizrazitijih oblika nacističke ideologije (str. 104).

U zaključku Bourdieu ističe kako bez obzira na Heideggerovo članstvo u nacističkoj stranci, njega se nikako ne može smatrati nacističkim ideologom. Njegova filozofija rezultat je sjecišta polja tadašnjega povijesnoga trenutka i habitusa, te predstavlja pokušaj iznalaženja trećega puta između marksizma i liberalizma. U filozofskom poretku ona je ekvivalent konzervativne revolucije čiju drugu manifestaciju predstavlja nacizam (str. 132).

Prijevodom ove knjige na hrvatski jezik, istraživačima Heideggerova filozofskoga nasljedstva u Hrvatskoj učinjeno je dostupnim još jedno važno djelo koje doprinosi razrješavanju pitanja odnosa Heideggerove filozofije i nacionalsocijalizma. Osim istraživačima, knjiga će biti korisna i studentima.

Maroje Višić